

Odatv Vakası: Dünyanın Her Yerinde Gazeteciler Bu Nedenle Tutuklanır mı?

06 Mart 2020
Kerem Altıparmak

Hükümete yakın troller bir süredir Odatv ve yaptığı yayınları hedef gösteriyordu. Bunun sonucu olarak önce gazeteciler Barış Terkoğlu ve Hülya Kılınc tutuklandı, sonra Odatv erişime engellendi ve bu akşam da Barış Pehlivan tutuklandı.

Yeniçağ gazetesi yazarı Murat Ağirel ve Yeni Yaşam Gazetesinden Ferhat Çelik ve Aydın Keser de aynı nedenle tutuklanmaya sevk edildi. Tüm bu hukuksal önlemlerin temelinde ise Odatv ve Yeni Yaşam'ın Libya'da ölen bir MİT görevlisi ile ilgili yaptığı haber var.

Trollerin hainlik olarak nitelediği bu eyleme ilişkin olarak İçişleri Bakanı Süleyman Soylu da katıldığı bir programda "Devlet sırrı diye bir kavram vardır, bu Almanya'da da böyledir, başka ülkelerde de böyledir" şeklinde ifadeler kullandı.

Bakan Mustafa Varank ise attığı bir tweet'te "Malum web sitesiyle alakalı kimse basın özgürlüğü yalanına sığınmasın. Şehit MİT mensubunu ve ailesini deşifre etmek dünyanın her yerinde suçtur. O hayran olduğunuz Batı ülkelerinde bunu yapsanız, başınıza gelecekleri tahmin bile edemezsiniz" ifadelerine yer verdi.

Her zamanki gibi bu Dünya'ya ve Batı'ya yapılan atfın dayanağı tabii ki belirsiz.

Ama görünen o ki gazeteciler Terkoğlu, Kılınc ve Pehlivan'ı tutuklayan hakimler de, Odatv'yi engelleme kararı veren hakim de aynı kanıda. Onlara göre de devlet sırrı kavramı mutlak ve hiçbir şekilde sorgulanamaz. Dahası bu sır ihlal edilirse gazetecilerin tutuklanması da meşru olur.

Muhtemelen onlar da "Dünyanın her yerinde durum bu" argümanını kabul ediyor. Bu yazıda kısaca bu iddianın doğru olup olmadığını irdeleyeceğim.

Bu nedenle tutuklamanın koşullarının oluşup oluşmadığından çok devlet sırrı olduğu iddia edilen MİT görevlisinin isminin yayımlanması ile basın özgürlüğü çatıştığı durumda nasıl bir tercihte bulunulması gerektiğini tartışacağım.

Görüleceği gibi insan hakları hukukunun konuya yaklaşımı hiç de Soylu'nun, Varank'ın sulh ceza hakimlerinin ve trollerin ifade ettiği gibi değil. O nedenle, Dünyanın her yerinde bu önlemler alınır argümanı hiç de ikna edici değil.

Basın özgürlüğü mü devlet sırrı mı?

Barış Terkoğlu, Hülya Kılınc ve Barış Pehlivan'ın tutuklanmasına ilişkin vaka, ifade ve basın özgürlüğü ile milli güvenlik ve kamu düzeni arasındaki çatışmanın ne şekilde çözüleceğine ilişkin. Tutuklamaya karar veren İstanbul 4. Sulh Ceza Hakimliği, sulh ceza hakimlerinin birçok konuda yaptığı gibi bu konuyu incelerken şüphelilerin ifade ve basın özgürlüğünü hiç dikkate almaksızın, doğrudan 2937 Sayılı Yasanın 27. maddesinin 3. fıkrasını uygulamış.

"MİT mensupları ve ailelerinin kimliklerini, makam, görev ve faaliyetlerini herhangi bir yolla ifşa edenler ile MİT mensuplarının kimliklerini sahte olarak düzenleyen veya değiştiren ya da bu sahte belgeleri kullananlara üç yıldan yedi yıla kadar hapis cezası verilir."

Her kuralın olduğu gibi bu kuralın da bir amacı var. Bu görevi yapan kişileri ve ailelerini hedef haline getirmemek. Bu amacın meşru bir amaç olduğunu varsayabiliriz. Gerçekten de istihbarat faaliyetlerinin doğal sonucu, o faaliyetin gizli olması ve o faaliyeti yerine getirenlerin de yaptıkları faaliyet nedeniyle hedef haline getirilmemeleri.

Bununla birlikte, kuralın meşru bir temelini olması her durumda yaptırımını zorunlu kılmaz. Bu kuralın da diğer tüm yasa hükümleri gibi Anayasa ve insan hakları sözleşmelerine uygun bir şekilde yorumlanması gerekir.

Bir başka deyişle, her bir vakada devlet sırrının mı yoksa basın özgürlüğünün mü ağır bastığının haberin yapıldığı bağlama göre yeniden gözden geçirilmesi gerekir.

Öncelikle belirtmek gerekir ki tutuklama kararını veren Hakimlik "yurtdışında şehit olmuş bir kişinin adının öğrenilmesinin onu veya ailesini nasıl hedef haline getireceğini" tartışmıyor. Dahası verilen haberin öneminin bu hedef haline getirme ihtimali ile bir dengelemesini de yapmıyor. Kuralın düz bir okumasıyla koşullar ne olursa olsun bir MİT görevlisinin adı ifşa edilirse bu kişinin cezalandırılması ve hatta tutuklanması gerekir diyor.

Oysa bu yaklaşım, artık yerleşik sayabileceğimiz çok benzer bir konudaki Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihadını tümüyle göz ardı ediyor.

AİHM, Terörle Mücadele Yasası'nın 6. maddesinde düzenlenen "terörle mücadelede görev almış kamu görevlilerinin hüviyetlerini açıklayanlar veya yayınlayanlar veya bu yolla kişileri hedef gösterenler"i cezalandıran 6. maddesine ilişkin bazı başvurularda bu konuyu incelemiştir.

Her ne kadar iki kural arasında kısmi bir farklılık varsa da TMK kapsamındaki yasaklamanın aslında MİT Yasasından daha acil önlem gerektirdiğini vurgulamak gerekir.

Çünkü TMK kapsamındaki başvurularda adı geçen kişilerin tamamı ağır insan hakları ihlali gerçekleştirmekle suçlanıyor ve hala daha hayatta. Bu yönüyle hem nefret edilme hem de terör örgütlerinin hedefi olma ihtimalinin daha yüksek olduğu ileri sürülebilir.

AİHM yine de bu kişilerin isimlerinin haberlerde yer almasının cezalandırılmasının otomatik olarak meşru görülmemeyeceğini kabul ediyor.

Bunun sonucu olarak, terörle mücadelede rol almış bir kişinin adının yayımlanmasının yasaklanmasına ilişkin kararlarda şu hususların dikkate alınmasını zorunlu görüyor: Kişinin adının geçtiği olayı kamuoyunun bilmesinin gerekip gerekmediği, ilgili kişinin adının zaten kamuoyu tarafından bilinip bilinmediği, adı geçen kişiye yönelik şiddete tahrik sayılabilecek bir ifadenin kullanılıp kullanılmadığı.*

Konuya ilişkin en yakın tarihli karar Saygılı ve Karataş kararında ise AİHM, terörle mücadele eden kişilerin adının yayımlanması nedeniyle verilen cezayı değerlendirirken ulusal mahkemelerin makalenin yayımlandığı bağlamı, makalenin arka planını ve makaleye konu olan olayı çevreleyen koşullar gibi çeşitli ve farklı unsurları göz önünde bulundurarak ihtilafa konu ifadeleri değerlendirmediklerini, bunun yerine, yalnızca söz konusu ihtilafa konu ifadelerle odaklanıp, bu ifadeleri makalenin bütünsel bağlamında değerlendirmediklerini saptamıştır.

AİHM devamla şu saptamaları yapmıştır: "Aslında, söz konusu iki kamu görevlisinin kimlikleri Meclis Araştırma Komisyonunun Metin Göktepe cinayeti ile ilgili raporunun yayımlandığı 19 Temmuz 1996 tarihinden itibaren zaten kamuya açık bulunmaktadır. Söz konusu rapor, somut davadaki ihtilaf konusu maktalede isimleri ve görevlerinden bahsedilen iki kamu görevlisinin isimlerini, görevlerini ve ifadelerini içermektedir. Dolayısıyla, ihtilaf konusu ifadeler, görevlileri ciddi bir şekilde kamuoyunun nefretine maruz bırakabilecek nitelikte olsa da, bu kişilerin kimliklerinin gizlenmesindeki menfaat önemli ölçüde azalmış ve kısıtlama ile engellenmesi amaçlanan zarar zaten gerçekleşmiştir. Ancak, ulusal mahkemeler bu hususlarda herhangi bir değerlendirme yapmamıştır." **

Görmüş ve Diğerleri/Türkiye başvurusuna konu olayda ise Türk Silahlı Kuvvetleri'ne (TSK) ait gizli bilgilerin gazeteciler tarafından açıklanması sonrasında gazeteciler hakkında yasaklanan bilgileri açıklama suçunu işledikleri gerekçesiyle soruşturma açılmış ve Nokta dergisinin binasında arama kararı çıkarılmıştır.

AİHM, bu önlemlerle basının kaynaklarını açıklamama hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşırken başvuruların okuyucuya objektif bilgi vermenin dışına çıkabilecek bir üslup kullanmadan konunun önemine ve ciddiyetine riayet ettiklerini belirtmiştir. ***

Odatv vakası

Görüldüğü gibi terörle mücadele, devlet sırrı gibi kavramların varlığı otomatik olarak basın özgürlüğünü ortadan kaldırmaya yeterli değildir.

Her bir haber açısından; kimin, hangi bağlamda, hangi amaçla haber yaptığının, bu haberin iddia edilen tehlikeye vücut verip vermediği, ismin daha önce başka vesile ile açıklanıp açıklanmadığı gibi birçok unsurun incelenmesi gerekir.

Terkoğlu, Kılınç ve Pehlivan'ın tutuklama kararı bu ilkeler ışığında değerlendirildiğinde şunların saptanması mümkündür. Öncelikle her iki gazetecinin tutuklanmasına ilişkin karar, yukarıda verilen vakalarla kıyaslandığında basın özgürlüğüne çok daha ağır bir müdahale niteliği taşımaktadır, bu nedenle orantısız olduğu açıktır.

İkinci olarak, terörle mücadelede rol alan kamu görevlilerinin ağır suçlar işlediğine dair iddiaların aksine Terkoğlu, Kılınç ve Pehlivan'ın tutuklanmasına konu haberde bir suçlama, hedef göstermeden bahsedilmesi mümkün değildir.

Gazeteciler tam tersine ölen MİT görevlisini şehit olarak anmış, sadece bu bilginin gizlenmesine ilişkin olumsuz bir imada bulunmuşlardır.

Bu anlamda, niyetlerinin ilgili kişiyi ve ailesini hedef göstermek olmadığı açıktır. Dahası nesnel bir değerlendirme yapıldığında da nasıl olup da ilgili MİT görevlisinin veya ailesinin hedef haline geldiğinin anlaşılması çok mümkün değildir. İsmi geçen kişi öldüğü için kimsenin ondan intikam alması da söz konusu olamayacaktır. Bu nedenle, söz konusu haberde şiddet çağrısından söz edilmesi de mümkün değildir.

Üçüncü olarak, konunun kamuoyunu yakından ilgilendirdiği ve kamunun bilgi alma hakkına ilişkin olduğu şüphesizdir. Hükümet Libya'da bir operasyon yürütmekte, bu operasyonda bazı kamu görevlileri hayatlarını kaybetmekte ve baskı altındaki basın bunu bile dile getirememektedir.

Bu bilginin kamusal değer taşıdığına ve kamuoyunun bu bilgiyi öğrenme ve tartışma hakkı bulunduğuna şüphe bulunmamaktadır. Bu bilginin gerçekliği de ancak orada ölen kamu görevlilerinin kim olduğunun belirtilmesi ile mümkün olabilecektir. Aksi takdirde hükümet bu bilgiyi yalanlayabilir(?).

Tüm siyasi kararlar gibi ve hatta daha fazlasıyla, hükümet, yurtdışı operasyonlar ve oradaki can kayıplarıyla ilgili olarak kamuoyuna hesap verme yükümlülüğü altındadır. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın ifadesiyle söyleyecek olursak evet "bu konuda tabii ki muhalefet ondan hesap sorma" hak ve yetkisine sahiptir.

Nihayet son olarak, yine yukarıda verilen örneklere benzer bir şekilde gazeteciler haberlerinde hali hazırda kim olduğu bilinen bir kişinin ölümü hakkında bilgi vermişlerdir.

Çünkü ölen kişinin kimliği daha önce TBMM kürsüsünden bir milletvekili tarafından açıklanmıştır. Bu açıklamanın Saygılı ve Karataş kararında bahsedilen Metin Göktepe Cinayeti Araştırma Komisyonu Raporundan çok daha kamusal bir nitelik taşıdığı açıktır.

Bu nedenle haberin ölen kamu görevlisinin yakınlarını daha fazla tehlikeye düşürdüğü söylenemez. Eğer böyle bir risk varsa bu risk Meclis konuşmasıyla ortaya çıkmıştır. Zaten ne kararda, ne de diğer açıklamalarda ölen genç bir kamu görevlisinin ailesinin ülke dışında gerçekleşen bir olay nedeniyle nasıl ve ne şekilde hedef haline getirileceği tartışılmamış, soyut olarak böyle bir olasılık varsayılmıştır.

Tüm bu koşullar altında gazeteciler Terkoğlu, Kılınç ve Pehlivan'ın tutuklanmasına ilişkin Sulh Ceza Hakimliği kararının Anayasa ve insan hakları hukukuna açıkça aykırı olduğu, yapılması gereken incelemelerin hiçbirinin yapılmadan verildiği ortadadır.

Bakan Soylu ve trollerin "Dünyanın her yerinde bu eylem bu şekilde karşılanır" iddiasının da bir karşılığı yoktur.

Yıllardır AİHM bu konularda Türkiye ile ilgili karar vermektedir. Uzmanlık merci olarak kurulduğu iddia edilen sulh ceza hakimliğinin bunlardan bihaber olarak karar vermesi bu merciin de genel geçer değerlendirmelerin etkisi altında kaldığını göstermektedir.

Biz de onlar gibi bir sloganla bitirelim: Gazetecilik Suç Değildir, Türkiye'de de Dünyanın hiçbir yerinde de olmamalıdır!

* Saygılı ve Falakoğlu/Türkiye, no. 39457/03, 21.10.2008, para. 25-27; Sürek (2)/Türkiye, no. 24122/94, 8.7.1999, para. 37-40; Özgür Gündem/Türkiye, no. 23144/93, 16.3.2000, para. 67-68.

** Saygılı ve Karataş/Türkiye, no. 6875/05, 16.1.2018

*** Görmüş ve Diğerleri/Türkiye, no. 49085/07, para. 68